

Slutreplik: Intäktstaket skymmer underliggande problem

Svenska Dagbladet den 3 mars 2023

Det har inkommit två repliker på vår artikel "Intäktstak för el passar inte i Sverige" (SvD 25/2) där vi framför kritik mot EU:s beskattning av elmarknaden genom att införa ett intäktstak för produktion med låga rörliga kostnader. Bengt Ekenstierna och Peter Thörn (SvD 28/2) menar att staten behöver skatten för att ytterligare kompensera konsumenter för deras höga elräkningar. Roland Andersson och Hans Wijkander (SvD 1/3) anser att man bör avskaffa indelningen i elområden och bygga ut elnätet så att hela Sverige blir ett enda elprisområde.

Vi har respekt för att hushåll och företag har kämpat med sina elräkningar under energikrisen och anser också att det är befogat med tillfällig kompensation för rekordhöga elkostnader. Under 2022 uppgick de totala utgifterna för konsumenternas inköp på elbörsen Nord Pool till drygt 150 miljarder kronor. Det elstöd som har finansierats med flaskhalsintäkter utgör något över 50 miljarder. Detta är alltså ungefär en tredjedel av konsumenternas utgifter på elbörsen.

På en oreglerad marknad med en stor andel väderberoende elproduktion kommer spotpriserna på el vara mycket låga vid gynnsamma väderförhållanden och mycket höga vid motsatsen. EU:s planer på en reform av elmarknaden innefattar förslag om ett förlängt intäktstak. Men en reglering som kapar intäkterna för vindkraft, solkraft och kärnkraft (EU-förordning 2022/1854, artikel 7) vid höga spotpriser, skulle minska lönsamheten att investera i just sådana kraftslag som är grundläggande för en fossilfri elektrifiering av samhället.

För att undvika ökad risk för elbrist skulle det behövas investeringsstöd för att kompensera intäktstaket. En vanlig lösning är kapacitetsbetalningar där elproducenter får betalt för att hålla kapacitet tillgänglig även om de inte producerar någonting. Dessa stöd bekostas normalt av elkonsumenterna vilket innebär att de i slutändan inte vinner något på Ekenstiernas och Thörns elpolitik. Den enda konsekvensen är att Sverige får en ineffektivare och mindre transparent elmarknad med fler regleringar och sämre konkurrens. Vi studerar kapacitetsmekanismer i detalj i rapporten "A Survey of Capacity Mechanisms: Lessons for the Swedish Electricity Market".

Avseende Andersson och Wijkanders replik, har Svenska kraftnät omfattande planer på att öka kapaciteten i överföringsnätet. Dessa projekt sträcker sig till 2040, men fram till dess kommer det fortfarande finnas stora skillnader mellan utbud och efterfrågan inom Sverige som elnätet inte har fysisk kapacitet att parera fullt ut. Elområden minskar belastningen på elnätet genom lokala elpriser som förbättrar den lokala balansen mellan utbud och efterfrågan. Svenska kraftnät har andra sätt att hantera flaskhalsar i nätet, såsom omdirigering och mothandel, men de har begränsad kapacitet och är mindre effektiva. Under 2020-talet är risken för elbrist särskilt stor i Stockholm/Uppsala. Vi menar därför att det är befogat att i enlighet med Svenska kraftnäts förslag införa ett nytt elområde i östra Svealand.

Regeringen eller EU bör inför nästa kris ta fram lämpliga krisåtgärder och slå fast när och hur dessa bör tillämpas. Marknaden kan även utvecklas för att bli mer tålig mot prischocker. Hushållen och småföretagarnas möjligheter att prissäkra sin förbrukning har exempelvis fungerat mycket dåligt under krisen. Nya avtalsformer behövs. Elmixavtal, där man prissäkrar en fast andel av sin förväntade förbrukning, är en bra marknadsbaserad lösning som minskar prisrisken för konsumenterna och samtidigt ger incitament att spara på elen när spotpriset är högt. Vi anser att intäktstak för elproduktion med låga rörliga kostnader är kontraproduktivt och skymmer sikten för underliggande problem vad gäller energimarknaderna i EU.

Pär Holmberg

Thomas Tangerås